

IJsland leeft met vis

Duurzame visserij bestaat

TEKST Eric Fokke

FOTOGRAFIE Raffie Cordes, Eric Fokke, Jelger Herder en Sportvisserij Nederland

IJsland, gelegen op de rand van de poolcirkel, is gezegend met rijke visgronden. Rond het eiland treffen warme en koude zeestromen elkaar. Een garantie voor een rijk leven in zee en een eeuwige durende bron van inkomsten. Als daar verstandig mee wordt omgegaan althans.

Hoewel vis al eeuwen voor welvaart zorgt, zijn de rijke visgronden heel lang niet exclusief voor de IJslanders zelf geweest. Zeker niet vanaf het begin van de vorige eeuw toen visboten gemotoriseerd werden. In België werd de 'IJslandvaarder' in visserskringen een bekend begrip. Tientallen lieten het leven in de koude wateren voor de kust van het vulkanische eiland. Zij waren niet de enige, vissers kwamen uit tal van landen. Engelse, Duitse en Noorse schepen domineerden die buitenlandse vloot. Er werd goed geld verdiend.

Kabeljauwoorlogen

De visserij op kabeljauw was legendarisch en er werden exemplaren gevangen van tientallen kilo's. De visbestanden leken onuitputtelijk. De IJslanders zagen de buitenlandse vloot voor hun kust echter met lede ogen aan en claimden steeds meer

water voor zichzelf. De 'exclusieve economische zone' werd geleidelijk uitgebreid van vier zeemijlen in 1952 tot 200 mijl in 1975. Dat leidde tot

In tegenstelling tot de EU spelen wetenschappers in IJsland een sleutelrol in het visserijbeleid

grote frictie met buitenlandse vissers en drie 'kabeljauwoorlogen' met de Engelsen. Daar vielen weliswaar geen doden bij, maar het was een tijd waarin schepen elkaar ramden, vistuig werd vernield en de kustwacht en marine van beide

landen voor de IJslandse kust hun eigen vissers kwamen beschermen.

Quotum systeem

Het is te begrijpen dat IJsland, nadat het jaren vreemde vissers voor de kust had, niet tot de Europese Unie is toegetreden. Maar niet alleen buitenlandse vissers eisten uiteindelijk hun tol van de visbestanden, de IJslanders kenden ook geen grenzen, erkent woordvoerder Karen Kjartansdóttir van de LIU, de IJslandse federatie van rederijen. "IJsland had problemen met overbevissing tot in 1983-1984 het quotumstelsel werd ingevoerd, waarbij ieder jaar een beperkte hoeveelheid van een vissoort mag worden gevangen. Sindsdien is er niet veel overbevissing meer geweest. Het quotumsysteem gaf veel voordelen. Voor de invoering vingen wij bijvoorbeeld 460 duizend ton kabeljauw met een waarde, omgerekend naar

Mede dankzij een goed quotumsysteem en een verbod op discard vist de IJslandse vloot duurzaam.

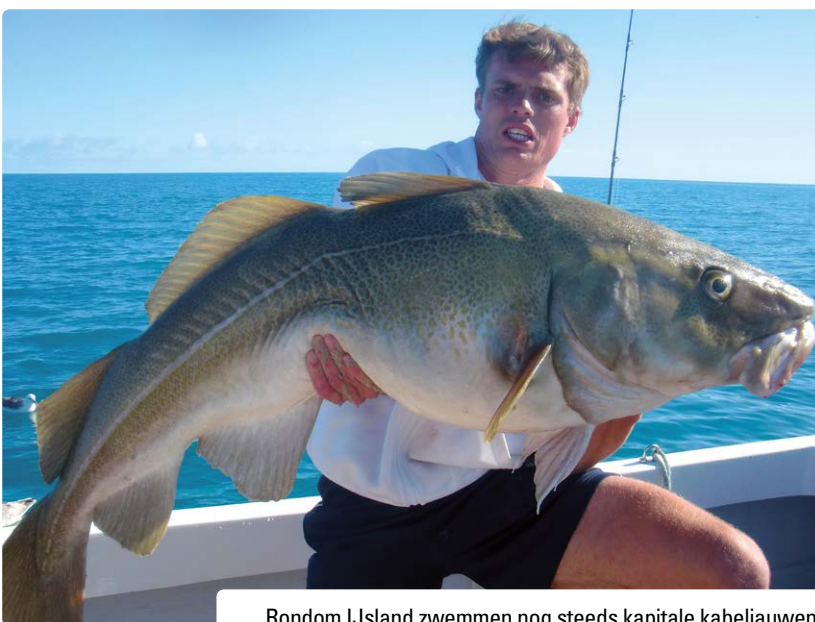

Finnur Jónsson: "Hengelsporttoerisme profiteert ook van het quotumsysteem."

de hedendaagse koers, van 340 miljoen dollar. In 2011 echter, was de totale vangst 182 duizend ton, maar de exportwaarde 680 miljoen dollar." Kabeljauw is slechts één van de vele soorten die worden gevangen rond het eiland dat door 340 duizend mensen wordt bewoond.

Visquota worden verdeeld met het zogeheten ITQ-systeem. Ieder visserschip heeft een bepaald percentage van het quotum voor een soort, maar ze mogen ook onderling uitgewisseld worden als daarmee in de praktijk een efficiëntere visserij wordt bereikt. Heel belangrijk – en

daar kan de Europese commissaris voor de Visserij alleen nog maar van dromen – is het strikte verbod om bijvangst overboord te zetten. Alle vis moet aangeland worden, ook als die buiten het quotum valt of commercieel niet interessant is vanwege de maat. Om vissers aan te moedigen alle vis aan land te brengen, wordt van ondermaatse vis slechts de helft van het gewicht van het quotum afgetrokken. Verder gaan visvelden snel en tijdelijk op slot als sprake is van te veel bijvangst of te kleine vis. Visgronden die als kindercreche fungeren, gaan ➤

Rondom IJsland zwemmen nog steeds kapitale kabeljauwen.

Hengelsporttoerisme

De aanwezigheid van een gezond kabeljauwbestand én de reële kans om een exemplaar van meer dan 20 kilo te vangen, maakt IJsland een belangrijke bestemming voor sportvissers uit Europa. Bijzonder is dat de beroepsvisserij in IJsland aan de basis ligt van het sportvissen als toeristisch product. Het land kent diverse chartermaatschappijen die sportvissers, al dan niet onder begeleiding, de gelegenheid bieden om op grote kabeljauw te vissen. Deze bedrijven huren een deel van het kabeljauwquotum. In 2012 was dit al gegroeid tot 10 procent van het totale quotum. De sportvissers die de vis vangen zijn vervolgens verplicht deze aan te land. Met een vloot van 24 moderne sportvisboten is Iceland Sea Angling de grootste chartermaatschappij. Volgens directeur Finnur Jónsson is hengelsporttoerisme in IJsland sterk groeiend: "Sportvisserij lijkt mee te liften op de stijgende populariteit van IJsland als vakantieland. De sportvissers profiteren daarbij van het quotumsysteem dat heeft gezorgd voor een kabeljauwstand met verhoudingsgewijs veel grote exemplaren." Jónsson vertelt dat hij vooral boekingen krijgt van Duitse en Nederlandse sportvissers: "Nederlandse sportvissers zetten graag vis terug, ik moet ze dan vertellen dat er ook voor hen een aanlandingsplicht geldt. Het terugzetten van onbeschadigde kabeljauwen kleiner dan 65 centimeter wordt gedoogd, maar de grote vis moet gewoon mee. De controle daarop is overigens streng. Wanneer ik mijn gasten uitleg dat dit deel uitmaakt van een duurzaam visserijbeleid kunnen de Nederlanders hier meestal goed mee leven. Dat ze een pakket diepgevroren kabeljauwfilet mee naar huis krijgen vergemakkelijkt de acceptatie." Zijn Nederlandse sportvissers tegenwoordig blij met een kabeljauwtje van 45 centimeter, in IJsland worden nog echte beren gevangen. "Nagenoeg iedere week in het visseizoen worden er vissen van 20 kilo en meer gevangen, het record staat inmiddels op 32,5 kilo, daar is IJsland toch echt wel uniek in," besluit Jónsson.

langdurig op slot. Wie regels overtreedt, loopt het risico zijn visvergunning kwijt te raken. Er wordt serieus toezicht op gehouden in de havens.

Verantwoord beheer

Jóhann Sigurjónsson, directeur van het IJslandse instituut voor zeeonderzoek (HAFRO), toont zich tevreden over het IJslandse visserijbeleid. "Los van makreel, landen we dit jaar bijna een miljoen ton vis en de meeste bestanden worden op een verantwoorde manier beheerd. Als er kleine jaarklassen verschijnen, gaan de quota omlaag. Daarom zijn de bestanden van de meeste soorten op relatief goed niveau. Een uitzondering is heilbot. De regering heeft in 2012 een verbod op het aanlanden van deze soort afgekondigd. Alleen als een heilbot als bijvangst aan boord komt en terugzetten niet zal overleven, mag de vis naar de haven. De opbrengst gaat dan naar een fonds voor wetenschappelijk onderzoek." Het verbod om bijvangst overboord te zetten, zogeheten discards, is een zegen voor wetenschappers omdat zij dan over harde cijfers beschikken

over hoeveel vis daadwerkelijk aan de zee wordt onttrokken. De EU werkt ook met quota, maar als een visser een soort vangt waar hij geen quotum voor heeft, gaat de vis overboord. Dat gebeurt ook met te kleine vis die weinig opbrengt. Dat speelt zich af buiten het beeld van controleurs en wetenschappers. Hoeveel vis op die wijze sterft weet niemand precies, maar het moet veel zijn. Sigurjónsson: "Als in IJsland een visser vis aanlandt waar hij geen quotum voor heeft, dan gaat van de opbrengst 80 procent naar het wetenschappelijke fonds en mag hij 20 procent zelf houden. Dat geeft een prikkel om alle vis naar de haven te brengen en discards te voorkomen."

Sleutelrol

In tegenstelling tot sommige EU-lidstaten waar een sterke lobby van vissers de dienst lijkt uit te maken, spelen wetenschappers een sleutelrol in IJsland. Sigurjónsson: "Hoewel de visindustrie het debat niet schuwt, is iedereen het er aan het eind van de dag over eens dat je maar het best een wetenschappelijke basis kunt hebben om visbestanden te beheren. De politiek volgt ook in bijna alle gevallen onze aanbevelingen op."

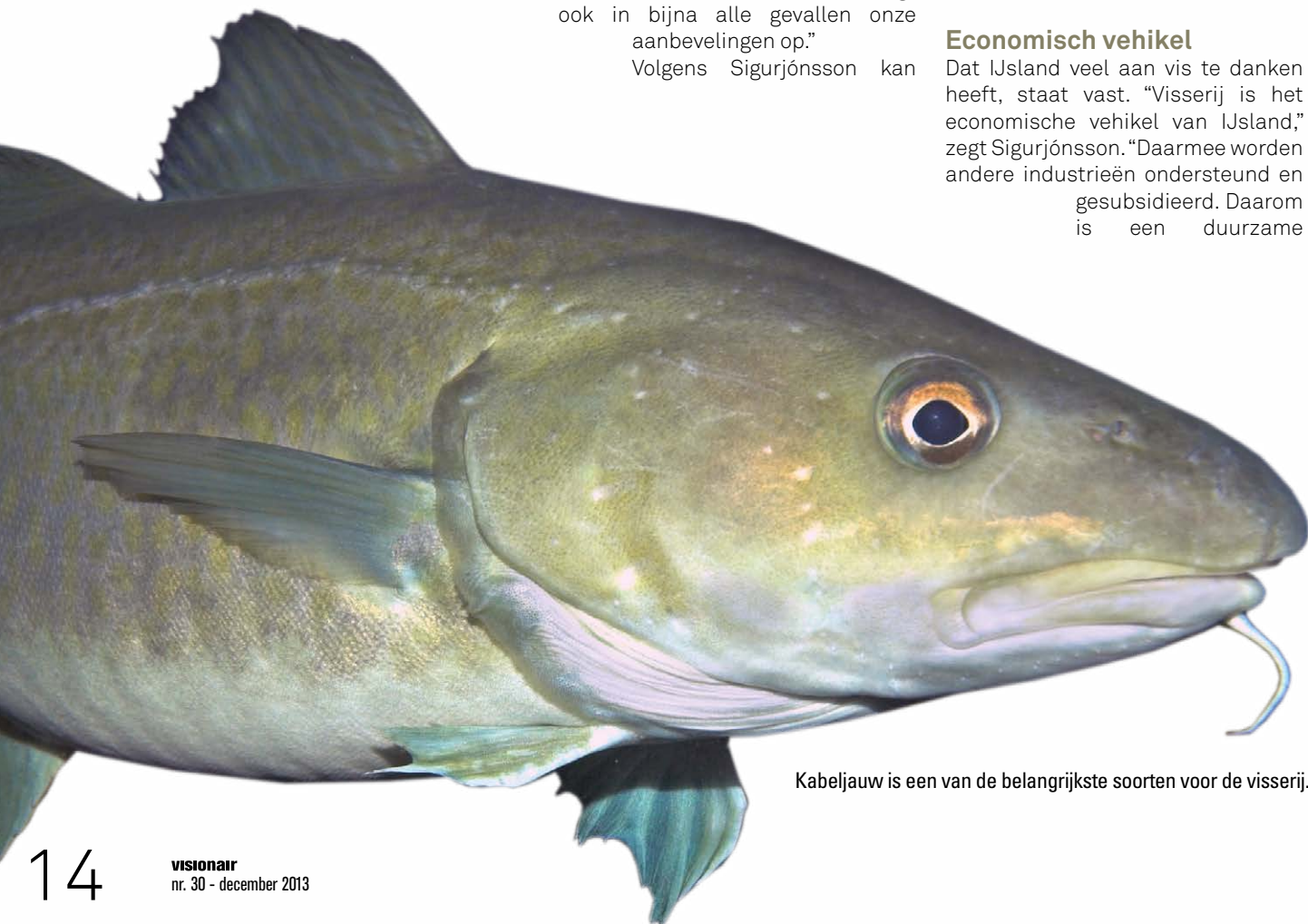
Volgens Sigurjónsson kan

alles altijd beter, ook het IJslandse visserijbeleid. "In visserijtechnologie zijn verbeteringen mogelijk. Dan denk ik aan milieuvriendelijker en efficiënter, dus bijvoorbeeld minder liter diesel per kilo vis. Maar ook op het gebied van beheer. Als we lagere quota zouden hanteren, krijg je nog robuustere bestanden die over een langere periode een stabielere vangst opleveren en een betere opbrengst. Wat meer tijd kost, is het ontwikkelen van een op ecologie gebaseerd visbeheer. Tussen de diverse soorten in zee is veel interactie en beheer zou daarom meer moeten plaatsvinden op grond van die samenhang, dan per soort afzonderlijk."

Vanuit het oogpunt van de visser valt er altijd wel wat te mopperen, zegt Kjartansdóttir van de federatie van reders. "Quota worden gekocht en verkocht. Veel mensen vinden dat te weinig mensen het meeste voordeel hebben van onze landelijke en dus gemeenschappelijke bronnen. Anderen zeggen weer dat dat slechts jaloezie is en wijzen er op dat IJsland de nationale natuurlijke voorraden beter benut dan andere landen in de wereld en dat onze visserij aanzienlijk en verantwoord is."

Economisch vehikel

Dat IJsland veel aan vis te danken heeft, staat vast. "Visserij is het economische vehikel van IJsland," zegt Sigurjónsson. "Daarmee worden andere industrieën ondersteund en gesubsidieerd. Daarom is een duurzame

Kabeljauw is een van de belangrijkste soorten voor de visserij.

visserij voor ons zo belangrijk, omdat we maar beperkt toegang hebben tot andere bronnen.”

Thorir Hrafnsson van het Ministerie van Industrie en Innovatie wil daar nog wel een schepje bovenop doen. “Duurzaam gebruik van onze mariene bronnen is essentieel voor onze toekomst. Je kunt zeggen dat wij van de vis leven. Visserij is de ruggengraat van onze economie. Meer dan 40 procent van de buitenlandse valuta die wij met export verdienen, komt van visproducten.”

Dat IJsland meer verstand van vissen heeft dan van bankieren, werd in 2008 pijnlijk duidelijk. Falende banken brachten het eiland op de rand van een faillissement. IJsland besloot zich plots kandidaat te stellen voor het lidmaatschap van de Europese Unie. Verbazingwekkend, gezien de slechte reputatie van de EU op het gebied van de visserij. Die stap werd volgens velen uiteraard vooral gezien als een poging om weer uit het financiële moeras te komen. Maar deze zomer stopte IJsland dat proces alweer. Vis toonde opnieuw zijn waarde en trok IJsland voorzichtig aan weer uit de crisis. Bovendien was er heibel met de EU over makreel.

Heibel over makreel

De makreel die in de noordelijke Atlantische Oceaan voorkomt, wordt gedeeld door de lidstaten van de EU, Noorwegen, IJsland en de Faröer eilanden. Omdat de soort steeds noordelijker voorkomt, claimen IJsland en de Faröer al jaren een groter aandeel. Zolang die claim niet wordt gehonoreerd vangen ze een ‘eigen’ quotum, bovenop de hoeveelheid die de ICES, de internationale raad voor de exploratie van de zee, adviseert. De EU dreigde dit jaar met sancties. Dat schoot de IJslanders in het verkeerde keelgat, het stimuleerde ze in ieder geval niet om tot de EU toe te treden.

Maar past het een land, dat claimt duurzaam te vissen, om meer van een soort te vangen dan wetenschappers verantwoord achten? Sigurjónsson van het HAFRO: “Schotland en andere EU-landen vissen al jaren meer dan geadviseerd wordt. IJsland is een nieuwkomer op dat veld, omdat we in ➤

Volgens IJslandse visserijdeskundigen is er sprake van een overschot aan makreel.

Te veel makreel

De EU en Noorwegen enerzijds en de Faröer eilanden en IJsland anderzijds zijn het al jaren oneens over de verdeling van het makreelquotum. De eilanden zien de soort steeds meer voor de kust en eisen een groter aandeel in de visserij. Ze vangen daarom ook meer dan wetenschappers adviseren. Ondanks dat makreel al jaren wordt overbevist, is het bestand nog steeds enorm. Het quotum voor 2014 is daarom op 890 duizend ton gezet, het gemiddelde dat over drie jaar jaarlijks werd gevangen, inclusief overbevissing.

In Noorwegen pleit de wetenschapper Jens Christian Holst voor een nog veel groter makreelquotum. In de Noorse Zee zou te veel pelagische vis (onder meer makreel, haring en blauwe wijting) zitten en het ecosysteem staat volgens hem daarom op instorten. De enorme hoeveelheid makreel zou bovendien ten koste gaan van haring. Holst voorziet dat dat bestand de komende jaren volledig instort en de visserij op de soort stil komt te liggen.

Duurzame visserij

Het MSC-certificaat (Marine Stewardship Council) is wellicht het meest bekende keurmerk voor duurzaam gevangen vis en een zestigtal IJslandse visbedrijven draait mee in het MSC-programma. Maar om IJslandse producten beter herkenbaar te maken in de schappen, lanceerde IJsland in 2008 een eigen IRF-label, Iceland Responsible Fisheries. Visserijen die een IRF-certificaat krijgen moeten voldoen aan de richtlijnen van de FAO (de Voedsel- en Landbouw Organisatie van de Verenigde Naties) voor duurzame visserij. Sinds 2010 draagt IJslandse kabeljauw dit label. De schelvis, koolvis en roodbaars zullen snel volgen.

Gisli Gislason van MSC IJsland is verheugd over het IRF-initiatief. “In een wereld waar overbeviste bestanden volgens de FAO toenamen van 10 procent in 1974 tot meer dan 30 procent in 2012, is de boodschap van duurzaamheid van bijzonder groot belang.”

Ook voor sportvissers geldt in IJsland een aanlandingsplicht.

toenemende mate makreel voor de kust hebben. Nee, dat andere landen het ook doen is natuurlijk geen rechtvaardiging voor overbevissen. We hebben allemaal een verantwoordelijkheid in een duurzame oplossing, IJsland net zo goed. Daar wordt ook hard aan gewerkt en daar komen ze wel uit. Je moet optimistisch blijven. Niet zo lang geleden hadden we een soortgelijke kwestie met de blauwe wijting. Toen is geen oplossing gevonden en werd het bestand uitgeput. Daar hebben we van geleerd.”

Wat IJsland dankzij de makreel nog eens goed lijkt te beseffen is dat toetreden tot de EU wel een heel erg moeilijk verhaal is voor een land dat afhankelijk is van vis. Het wil een eigen, duurzaam beleid voeren en zelf kunnen blijven beschikken over de natuurlijke rijkdommen die onder handbereik zijn. Of, zoals Sveinn Hjortur Hjartarson, econoom van de LIU het zegt: “In de EU zijn visbestanden algemeen bezit. Dan moeten we onze visbestanden delen en bepaalt Brussel het beheer. Het verschil tussen ons en andere

EU-landen is echter dat vis voor ons van fundamentele waarde is terwijl vis in andere landen misschien één procent van de export uitmaakt. Vis is de reden dat wij hier kunnen leven. Daar hebben wij voor moeten vechten, zij het niet letterlijk, met visserijoorlogen met Engeland. De discards in de EU zijn een enorm probleem. Wij hebben dat niet, wij voeren een zeer strikt en proactief visserijbeleid. Ik denk één van de beste in de wereld. Dat willen we zo houden.”

V

